

Podróże małe i duże: Narew - puszczańskie miasteczko portowe

Region Puszczy Białowieskiej to kraina owiana legendami, wplecionych w wielowiekową historię tych ziem. Echa dawnych dziejów przetrwały do dziś zapisane w pniach starych drzew, zbutwiałych balach drewnianych domostw, podwalinach kościołów i cerkwi, starych kronikach. Puszcę Białowieską – bastion dziewiczej natury okalają miasteczka i wsie, których historia zaczęła się wiele wieków temu. Są to miejsca wyjątkowe, chroniące kulturę, tradycję i pamiątki przeszłości. Jednym z takich punktów jest osada Narew – niegdyś prężnie rozwijające się miasto portowe. Usiądź wygodnie Czytelniku i daj się porwać w podróż wehikułem czasu – przeniesiemy się w odległe wieki, gdy drobne osadnictwo okalała pierścieniem niedostępna, nieistniejąca już Puszcza Bielska.

Historię Narwi wytoczył wartki nurt rzeki będącej imienniczką miasta. Osada Narew od początku swojego istnienia miała funkcjonować jako miasteczko portowe. Bieg historii miasta nadali ok. 1421r. mieszkańcy bielscy, choć zaznaczyć należy, że tereny te były zamieszkiwane na długo przed pojawieniem się pierwszych osadników. Administracja Jego Królewskiej Mości szybko dostrzegła potencjał Narwi, stąd Zygmunt Stary polecił w 1514r. staroście wileńskiemu Olbrachtowi Gasztołdowi ulokować miasto Narew na prawach chełmińskich. Otrzymanie praw miejskich wiązało się z szeregiem przywilejów. Monarcha przekazał Narwi ok. 7000 tys. ha ziemi, zwolnił mieszczan narewskich ze służb i większości podatków. Do obowiązków osadników należało natomiast podejmowanie króla w czasie jego pobytów w mieście. A tych Narew gościła nie raz: w kronikach odnotowane są wizyty króla Zygmunta Augusta, królowej Bony oraz dwukrotne Stefana Batorego (1580/1581), który zatrzymał się tu podążając na wschód. Idąc w górę rzeki, w miejscu, gdzie do rzeki Narew wpada niewielki jej odnózek zwany Zgnilicą, stał niegdyś okazały dwór królewski. Możliwe, że narewska ziemia gościła dużo wcześniej króla Jagiełłę, który osobiście doglądał transport zapasów żywności przed wielką bitwą z Krzyżakami...

Narwi wystarczyło tylko 15 lat, by urosnąć do rangi głównego ośrodka gospodarczego północno-wschodniej części Puszczy Bielskiej. Miasteczko bogaci się dzięki istnieniu portu. Rzeczonym szlakiem komunikacyjnym eksportowano drewno a także towary leśne, zwłaszcza potaż i dziegieć. Ponadto w każdy wtorek odbywał się jarmark, a kupcy przybywający do miasta nie płacili ceł i podatków. Obok handlu, w mieście kwitło rzemieślnictwo. I tak zbłąkany turysta mógł zakupić towary najwyższej jakości od litewskich i grodzieńskich kupców, nowe drewniane sianie u kołodzieja, świeże ryby, wyroby mięsne, pieczywo (miasto posiadało duży młyn), a po udanych zakupach mógł odpocząć przy kuflu dobrego piwa w jednej z licznych karczem. Status Narwi potwierdziło nadanie w 1529r. nowych praw magdeburskich.

Historia miasta nabiera rozpędu z chwilą wykupienia go przez królową Bonę spod kurateli Gasztołda. Na polecenie królowej przeprowadzono wielką reformę agrarną, tzw. pomiareń wólczną, dzięki której Narew otrzymała wsie Makówkę i Waniewo. Ponadto, Bona ufundowała w 1528r. kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i Św. Stanisława Biskupa Męczennika. W XVI w. powstaje tu także prawosławna parafia Podwyższenia Krzyża Pańskiego. W Narwi od wieków żyli obok siebie Białorusini, Ukraińcy, Polacy, Żydzi...

Ukoronowaniem znaczenia miasta było wydzielenie ze starostwa bielskiego na przełomie XVI i XVII w. niewielkiego, samodzielnego starostwa narewskiego, które w 1627r. obejmowało Narew z przedmieściami, wsie Kamień i Wólkę oraz folwark Wieżanka. Siedzibą starostów narewskich była Doratynka. Rozwój Narwi brutalnie przerwała zawierucha dziejowa. Przemarsz obcych wojsk podczas potopu szwedzkiego już na zawsze zmienił bieg historii miasteczka. Narew już nigdy nie odzyskała dawnej świetności, w XIX w. weszła jako zubożała osada, zaś w 1936r. bezpowrotnie straciła prawa miejskie.

Dziś Narew to nieco senna osada, w której upływ czasu wyznacza wartki nurt rzeki o tej samej nazwie. Nad maleńką osadą po sąsiedzku górują zabytkowe kopuły cerkwi i strzeliste wieżyczki kościoła (oba budynki pochodzą z późniejszych czasów: cerkiew z 1885r. zaś kościół z 1775r. – to obecnie najstarszy zabytek w regionie). O czasach świetności przypomina zabytkowy układ wsi, który nie zmienił się od 500. lat – z rynkiem w centrum oraz okalającymi go domami usytuowanymi miejskim zwyczajem bokiem do ulicy, a nie szczytem tak jak na wsiach. Do dziś także, tak jak pięć wieków temu, organizowane jest tu w każdy wtorek targowisko. Próżno jednak szukać zagranicznych kupców i dużych stoisk, niemniej jednak rynek w Narwi urosł do rangi symbolu.

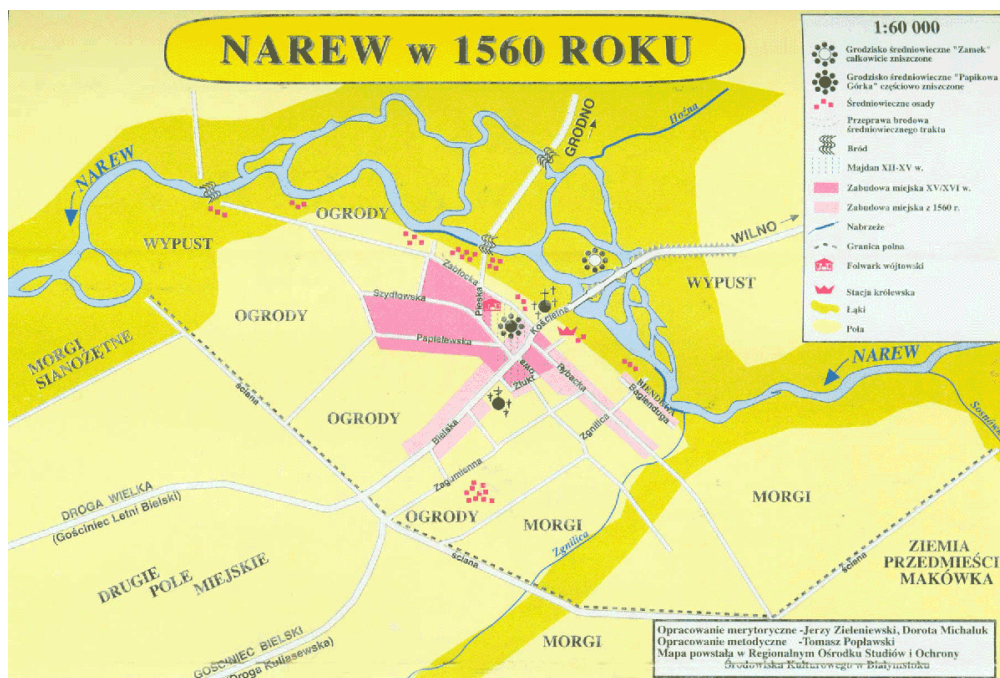
Zanik handlu oraz rozwój infrastruktury spowodował, że porywczą rzeką Narew z ważnego szlaku komunikacyjnego przeistoczyła się w ciekawą trasę turystyczną – dziś z wartkim nurtem nie płyną wielkie tratwy z towarami, a turystyczne kajaki.

Będąc w Narwi Czytelniku usiądź na skraju poszarpanego brzegu rzeki i zamknij oczy- być może usłyszysz jeszcze mozolne skrzywienie tratw oraz hałaśliwy harmider ulicy złożony z odgłosów z rzemieślniczych kuźni, wesołych śpiewów karczmarzy, natrętnych nawoływań kupców na rynku, strzępek rozmów dnia codziennego w językach polskim, białoruskim, ukraińskim, jidysz...

Region Puszczy Białowieskiej to mapa z wieloma ciekawymi miejscami. Już niedługo kolejna podróż...

Katarzyna Nikołajuk

PS. Jeśli chcesz poznać historię Narwi będąc "w terenie", zapraszamy do wędrowki wg wskazówek zawartych w queście [Śladami Królowej Bony w Narwi](#). Na końcu trasy czeka skarb! O questingu w regionie Puszczy Białowieskiej napiszemy wkrótce.

Mapa Narwi z 1560 r. - większość nazw ulic do dziś pozostała niezmienną. Główna aleja miasta- ulica Rybacka to dzisiejsza A. Mickiewicza, fot. gmina Narew

Narew - panorama miasta z początku XX w. fot. gmina Narew

Zabytkowy kościół

Tył zabytkowego kościoła. Za wzniesieniem rozpościera się widok na rzekę Narew

Cerkiew w Narwi

Jedna z ulic odchodzących od rynku

Rzeka Narew - przed wiekami ważny szlak komunikacyjny

Wieża widokowa przy rzece

Krajobraz okalający Narew

Rzeka Narew to dziś kajakowa przystań

Rzeka Narew